

Наприкінці 1920 р. С.Л. Франкфурт емігрує до Німеччини, де входить до лав соціал-демократичної партії. До 1924 р. він працював торгівельним представником насінневої фірми «Раббетге і Гізеке» (нині – німецька фірма «КВС») в УСРР. Від 1921 р. став членом Центрального правління і керівником Закупівельного товариства Всесвітнього союзу ТРП. Завдяки йому Всесвітній союз ТРП зміг об'єднати роботу відділень у різних країнах світу під назвою «Освітні ресурси і технологічний тренінг». З 1924 р. – директор ТРП у Лондоні.

У 1940 р. С.Л. Франкфурт емігрував до США. Тут він брав активну участь у роботі Надзвичайного комітету у справах Союзу ТРП у Нью-Йорку. З 1947 р. очолював Всесвітній Союз ТРП, до складу якого входило 76 відділень у різних країнах світу.

Помер 18 листопада 1954 р. у м. Йонкерс (штат Нью-Йорк, США).

С.Л. Франкфурт є автором понад 200 наукових і науково-популярних праць агробіологічного та економічного спрямування. Нагороджений орденами Св. Анни III ст. (1912) і Св. Станіслава II ст. (1916). За видатні праці із дослідної справи відзначений золотою медаллю Полтавської дослідної станції та Полтавського товариства сільського господарства (1913).

## **ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ПРИРОДИ, СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА КУЛЬТУРИ ПОДІЛЛЯ ПРИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ СГІ**

*Вільчинська Д.В.*

*Подільський державний аграрно-технічний університет  
(м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області)*

Науково-дослідні кафедри в Радянській Україні були створені згідно постанови РНК України від 25 грудня 1921 р. «Про утворення науково-дослідних кафедр і забезпечення працівників науково-дослідних кафедр (НДК)». Вони організовувались з метою розвитку на Україні науково-дослідної діяльності найбільш видатних у кожній галузі вчених, а також підготовку молодих вчених до наукової праці та педагогічної діяльності.

Кам'янець-Подільська НДК історії та економіки Поділля була утворена при місцевому Інституті народної освіти (ІНО) у 1922 р. за ініціативою відомого історика Є. Сташевського. При утворенні науково-дослідної кафедри в невеликому 30-тисячному місті брались до уваги такі мотиви. Поділля являло собою окремих історичний та економічний регіон України зі своїми специфічними продуктивними силами та історичним минулим, було малодослідженим і віддаленим від головних наукових центрів Радянської України: Києва, Харкова, Одеси. Було також враховано те, що Поділля межувало із Польщею та Румунією, де проживало чимало українців, для яких прикордонний Кам'янець-Подільський повинен був стати, на думку керівництва НКО, осередком поширення освіти в напрямі радянського будівництва.

Проте, переважно гуманітарна спрямованість НДК при ІНО не задовольняла ні керівників Наркомату освіти УСРР, ні місцеву владу. Було прийнято рішення надати їй роботі більш прагматичного характеру, що зумовлювався аграрною специфікою Поділля. У зв'язку з цим, у червні 1926 р. при Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті (СГІ) було створено оргбюро на чолі з тодішнім ректором М.М. Баєром, яке схвалило організувати НДК у цьому навчальному закладі. Після тривалих дискусій 30 жовтня 1926 р. президія Укрнауки постановила перевести науково-дослідну кафедру з ІНО до СГІ і надати їй нову назву «Природи, сільського господарства та культури Поділля».

На початку 1927 р. було вирішено питання про призначення постійного керівника НДК. Ним став визначний діяч УГА (пізніше ЧУГА), колишній ректор Вінницького ІНО Ф. Кондрацький. Він був єдиним членом КП(б)У серед усіх співробітників кафедри. На посаді керівника НДК природи, сільського господарства, культури Поділля він залишився до її ліквідації у травні 1930 р.

Упродовж наступних кількох років підсекція прикладової геології, ґрунтознавства, яку очолював професор О.В. Красівський, досліджувала особливості подільських ґрунтів та вплив на них місцевого рельєфу. Співробітниками кафедри було створено мінералогічний музей, основу якого склали експонати колишнього природничого музею Подільської губернії.

Підсекція прикладної ботаніки на чолі з професором Н.Т. Гамораком (активним учасником революції в Західній Україні 1918–1919 рр.) вивчала питання водного режиму басейну річки Дністер. Науковий співробітник Д.О. Богацький збирав матеріали з флори в Кам'янецькому та Проскурівському округах. Крім того, підсекція за завданням Центрального бюро краєзнавства займалась фенологічними спостереженнями над рослинністю Кам'яниччини. Фактично, це була перша спроба комплексно та всебічно дослідити рослинність прикордонних подільських земель.

Плідно працювала й підсекція прикладної зоології на чолі з відомим вченим, професором В.П. Храневичем. Під його керівництвом колектив аспірантів впорядкував зоологічний музей, який приймав чимало відвідувачів щодня. Професор М.Т. Герашенко досліджував фізіологічні можливості тварин.

Найчисельнішою була фітотехнічна підсекція, яку очолив професор В.П. Живан, котрий свого часу працював в Академії наук Білорусії. Вона проводила практичну дослідну роботу з вивчення польових культур Поділля, займалась питанням вирощування на Поділлі технічних культур (сої, соняшника, цукрового буряка), що було доволі актуально для подільського краю.

Велике значення для розвитку аграрної сфери мали також дослідження наукових співробітників зоотехнічної підсекції, яку очолював професор С.А. Плюйко. Він керував дослідною фермою, разом зі студентами та аспірантами підсекції проводив там різноманітні досліді. Професор О.С. Мельник займався питанням розведення великої рогатої худоби на

Поділлі, проблемами вівчарства та птахівництва. Його наукові праці було опубліковано у німецьких наукових часописах. Пізніше було утворено підсекцію сільськогосподарської економіки на чолі з новопризначеним у 1927 р. ректором СГІ Донським.

Не забуті були повністю і гуманітарні дослідження, які здійснювали передусім члени підсекції культури НДК, яка складалась з кількох секторів: мови, літератури, загальної економіки, виховання, історії та археології. Найбільш плідно працювали члени підсекції української мови та літератури. Професор І. Любарський разом з науковими співробітниками та аспірантами плідно вивчав особливості фонетики, морфології, лексики українських діалектів подільського регіону, почав складати діалектологічний атлас Поділля.

У 1929 р. накладом одна тисяча примірників вийшов друком перший (і, як потім виявилось, останній) том «Записок Кам'янець-Подільської науково-дослідної кафедри». До неї увійшли наукові праці В.П. Храневича, Н.Т. Гаморака, О.С. Мельника та інших науковців НДК.

Однак у середині цього ж року у зв'язку з початком репресій проти української науково-освітньої інтелігенції та сфальсифікованої справи «СВУ» НДК природи, сільського господарства та культури Поділля фактично припинила свої наукові дослідження. Більшість її співробітників (Гаморак Н.Т., Храневич В.П., Мельник О.С., Живан В.П., Красівський О.В., Герашенко М.Т. та багато інших) пізніше було безпідставно репресовано.

Загалом, співробітники НДК при Кам'янецькому СГІ за неповні три роки зробили чимало для дослідження аграрної сфери Поділля, проте їхня плідна наукова праця була перервана сталінською владою.

## СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ З ПИТАНЬ МЕХАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

*Гайденко О.М.*

*Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН  
(с. Созонівка Кіровоградського району Кіровоградської області)*



Лабораторія механізації (машиновипробувальний відділ) була створена 25 жовтня 1913 р. на базі Аджамської сільськогосподарської дослідної станції, який очолив відомий на той час інженер В.І. Нагібін. В ті часи працівники відділу проводили випробування плугів та рядкових сівалок, надавали консультації селянам з їх використання. В 1915 р. під керівництвом інженера В.І. Мещеріна випробували дискову борону